

26. Starptautiskais Garīgās mūzikas festivāls

26. AUGUSTS / 19.00

RĪGAS DOMS

BERLIOZS. REKVIĒMS

Valsts Akadēmiskais koris LATVIJA

Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris

Orķestris RĪGA

Endrū Steiplzs, tenors (*Andrew Staples, Anglija*)

Diriģents **Māris Sirmais**

Hektors Berliozs (*Hector Berlioz*, 1803–1869)

UNE GRANDE MESSE POUR LES MORTS

“Lielā mesa par mirušajiem” jeb Rekviēms

I. *Requiem et Kyrie*

II. *Dies irae et Tuba mirum*

III. *Quid sum miser*

IV. *Rex tremendae*

V. *Quaerens me*

VI. *Lacrimosa*

VII. *Offertoire*

VIII. *Hostias*

IX. *Sanctus*

X. *Angus Dei*

“Šis darbs Berlioza kungam ierāda
vietu pirmajā rindā starp garīgās mūzikas komponistiem.”
(Parīzes laikraksts *Le Monde dramatique*, 1837)

Rekviēms jeb kā autors pats to nodēvējis – “Lielā mesa par mirušajiem”, ir viena no pērlēm franču romantiskās simfoniskās mūzikas pamatlicēja Hektora Berlioza daiļradē. Apjomīgā atskaņotājmākslinieku sastāva dēļ pasaules koncertpraksē šis darbs gan iekļaujas visai reti.

Hektors Berliozs bija pārsteidzoši oriģināls komponists un viens no drosmīgākajiem pionieriem jauna orķestra skanējuma meklējumos. Viņu iedvesmoja ne tikai politiskie notikumi un vēsture, bet arī rakstītais vārds, ko komponists lietpratīgi lika lietā pats savās mūzikas kritikās, un literatūra. Vairāki Berlioza nozīmīgi opusi ir kāda literāra darba iedvesmoti, te būtu jāmin gan dramatiskā leģenda “Fausta pazudināšana” (pēc Gētes lugas “Fausts”), gan simfonija “Harolds Itālijā” (pēc Bairaona “Čailda Harolda svētceļojums”), dramatiskā kora simfonija “Romeo un Džuljeta” (pēc Šekspīra lugas ar tādu pašu nosaukumu), gan arī viens no Berlioza pašiem zināmākajiem opusiem – “Fantastiskā simfonija”, kurai literāro programmu radījis autors pats. Tamdēļ ne mazums vilinošs Berliozam šķita 1837. gadā Francijas valdības izteiktais aicinājums radīt Rekviēmu jeb Lielo sēru mesu 1830. gada jūlija revolūcijas aizgājēju un maršala Mortjē piemiņai, kurš gāja bojā 1835. gada atentātā, aizstāvēdams Francijas karali.

Berliozs ar siltumu glabāja atmiņas par savu reliģisko audzināšanu bērnībā, tomēr vēlāk Dievu viņš dēvēja par “nevērīgu, kurš ieslīdzis bezgalīgās raizēs”, katoļu baznīcas dievkalpojumus noraidīja kā absurdus, savukārt katolicismu aprakstīja kā “brīnišķīgu tad, kad tas pārstāj biedēt ar elles liesmām”. Berliozs bija pārliecināts agnostiķis. Viņš ticēja uzskatam, ka dievišķums ir neizzināms un to nevar nedz pierādīt, nedz noliegt, tamdēļ daudzi viņa laikabiedri uzskatīja, ka Berliozam nav izpratnes par garīgām lietām, viņš nespēj nodoties kontemplācijai un apcerei, kā arī ir absolūts pretmets valdošajam viedoklim par komponistu, kurš strādā ar garīga satura tekstu. Tomēr viņa mūzika liecina par pretējo, un Berliozas darbu sarakstā reliģiska satura opusu ir ne mazums, kā, piemēram, oratorija “Kristus bērnība”, Lielā mesa, “Garīgi dziedājumi”, *Te Deum*, un arī Rekviēms.

Aicinājumu rakstīt Rekviēmu Berliozs pieņēmis bez vilcināšanās. Darbs tika pabeigts īsā laikā, taču Francijas karalis atcēla iecerēto pirmatskaņojumu. Neraugoties uz grūtībām, ilgo, nenoteikto gaidīšanu uz skaņdarba atskaņošanu, intrigām, kas aizvien bija Berliozas tuvumā, un paša komponista pašapzinīgo un egocentrisko raksturu, 1837. gada 5. decembrī Rekviēma pirmatskaņojums izskanēja Parīzes Invalīdu nama katedrālē, un kā liecina prese un laikabiedru atsauksmes, ne bez panākumiem.

Jau ieceres saknē Berliozs centies pārsteigt laikabiedrus ar skanējumu, kāds iepriekš nebija dzirdēts. Orķestri viņš papildinājis ar iespaidīgu sitaminstrumentu grupu, kurā timpāni spēlē pilnus akordus, *Dies irae* daļā katrā no baznīcas stūriem izvietojis pūšaminstrumentu kori, lai tā skanējums patiesi liecinātu par pasaules galu, stīgu sastāvam pulcinājis 108 mūziķus, korim – 400 dziedātāju, ko *Dies irae* daļā pēc ieceres vajadzējis papildināt līdz 700-800 koristiem, bet tenora solo daļu *Sanctus* autors tika iecerējis 10 solo tenoriem.

Strukturāli Berliozas Rekviēmu veido desmit daļas, kuru teksta izklāstā ievērota liturģiskā kārtība – *Kyrie*, sekvence *Dies irae*, kas aizņem lielāko pusi darba, pēc kuras skan upurējuma jeb *Offertorium* sadaļa, *Sanctus* un *Agnus Dei* izskaņā. Taču iepretim citiem komponistiem, Berliozs maina liturģiskā teksta secību daļas ietvaros. Šajā ciklā iztrūkst *Benedictus* teksts, kā arī *Lux aeterna* (Mūžīgā gaisma) un *Libera me* (Atpestī mani). Muzikālais materiāls, ko Berliozs izmanto Rekviēmā, nereti ir aizgūts no citiem viņa nepabeigtajiem darbiem, kā, piemēram, Lielās mesas.

Milzu vēriens un monumentālisms varētu būt Berliozas Rekviēmu raksturojošie lielumi. Ne vien muzikāls, bet pat fiziski sajūtams iespaids tiek radīts ar grandiozo mūziķu sastāvu. “Mums jāļaujas instrumentu un balsu radītajai skaņas vibrācijai, ja vēlamies izjust patiesas muzikālas trīsas”, rakstījis Hektors Berliozs.

I. REQUIEM ET KYRIE

*Requiem aeternam dona eis, Domine,
et lux perpetua luceat eis.
Te decet hymnus, Deus, in Sion,
et tibi reddetur votum in Jerusalem.
Exaudi orationem meam,
ad te omnis caro veniet.*

*Requiem aeternam
Dona defunctis, Domine,
et lux perpetua luceat eis.
Kyrie eleison.
Christe eleison.
Kyrie eleison.*

Mūžīgo mieru dod viņiem, Kungs,
Un mūžīgā gaisma lai atspīd viņiem.
Tev pienākas slavas dziesmas, Dievs Ciānā,
Un tev tiks dots svēts solījums Jeruzālemē.
Uzklausī manu lūgšanu,
Pie Tevis nonāks ikviena miesa.

Mūžīgu mieru
Dod mirušajiem, Kungs
Un lai mūžīga gaisma spīd pār viņiem.
Kungs, apžēlojies par mums!
Kristu, apžēlojies par mums!
Kungs, apžēlojies par mums!

II. DIES IRAE et TUBA MIRUM

*Dies irae, dies illa
Solvat saeculum in favilla
Quantus tremor est futurus,
Quando iudex est venturus,
Cuncta stricte discussurus!
Teste David cum Sibylla.*

*Tuba mirum spargens sonum
Per sepulcra regionum,
Coget omnes ante thronum.*

*Mors stupebit et natura,
Cum resurget creatura,
Judicanti responsura.
Liber scriptus proferetur,
In quo totum continetur,
Unde mundus judicetur.
Iudex ergo cum sedebit,
Quidquid latet apparebit.
Nil inultum remanebit.*

Dusmu diena, tā diena
satrieks pasauli pelnos,
Kāda gan būs trīcēšana,
kad nāks tiesnesis,
kurš visu stingri tiesās!
Kā liecina Dāvids un Sibilla.

Taure, izplatīdama brīnumainu skaņu
pāri zemju kapenēm,
sasauks visus troņa priekšā.

Nāve un visa radība sastings,
kad augšāmcelsies visa radība,
lai atbildētu tiesātājam.
Rakstīta grāmata tiks priekšā celta,
kurā viss ir ietverts,
no tās pasaule tiks tiesāta.
Tad nu tiesnesis kad sēdēs,
atklāsies viss, kas apslēpts,
nekas nepaliks nesodīts.

III. QUID SUM MISER

*Quid sum miser tunc dicturus?
Quem patronum rogaturus,
Cum vix justus sit securus?*

*Recordare Jesu pie,
Quod sum causa tuae viae.
Ne me perdas illa die.*

*Oro supplex et acclinis,
Cor contritum quasi cinis.
Gere curam mei finis.*

Ko es nelaimīgais tad teikšu,
ko es lūgšu par aizstāvi,
kad pat taisnais tikko būs drošs?

Atceries, mīļais Jēzu,
ka es esmu par cēloni tavam ceļam,
nepazudini mani tai dienā.

Es lūdzos pazemīgs un noliecies,
sirds man satriekta kā pelni,
stāvi man klāt manā beigu stundā.

IV. REX TREMENDAE

*Rex tremendae majestatis,
Qui salvandos salvas gratis,
Salva me, fons pietatis.*

*Recordare Jesu pie,
Quod sum causa tuae viae.
Ne me perdas illa die.
Confutatis Jesu maledictis,
Flammis acribus addictis.*

*Voca me
Et de profundo lacu!
Libera me de ore leonis,
Ne cadam in obscurum,
Ne absorbeat me Tartarus.*

Ķēniņ, tu kura diženums liek mums drebēt,
Tu, kas glābjamos atpestī aiz laba prāta,
glāb arī mani, žēlastības avots!

Atceries, mīļais Jēzu,
ka es esmu par cēloni tavam ceļam,
nepazudini mani tai dienā.
Kad nolādētie būs nošķirti, Jēzu,
nodoti svelmainām liesmām.

Sauc mani
no dziļā bezdibeņa.
Atbrīvo mani no lauvas rīkles
Lai neiekristu tumsā
Lai elle neaprij mani.

V. QUAERENS ME

*Quaerens me, sedisti lassus.
Redemisti crucem passus.
Tantus labor non sit cassus.
Iuste iudex ultionis,*

*Donum fac remissionis
Ante diem rationis.*

*Ingemisco, tanquam reus
Supplicanti parce Deus.*

*Preces meae non sunt dignae,
Sed tu bonus fac benigne,
Ne perenni cremer igne.*

*Qui Mariam absolvisti,
Mihi quoque spem dedisti.*

*Inter oves locum praesta,
Et ab haedis me sequestra.
Statuens in parte dextra.*

Meklēdams mani, Tu noguris atsēdies,
Tu atpestīji mani, ciezdams krusta nāvi,
tik lielas ciešanas, lai nebūtu veltas.
Taisnīgais atriebības tiesnesi,

dāvini grēku piedošanu
pirms norēķināšanās dienas.

Es vaimanāju kā vainīgais,
saudzē, Dievs, pazemīgi lūdzošo.

Manas lūgšanas nav cienīgas,
bet Tu, labais, esi žēlīgs,
lai es nedegu mūžīgā ugunī.

Tu, kas attaisnoji grēcinieci Mariju
arī man esi devis cerību.

Ierādi man vietu starp avīm
Un nošķir mani no āžiem,
Nolikdams labajā pusē.

VI. LACRIMOSA

*Lacrimosa dies illa,
Qua resurget ex favilla,
Judicandus homo reus*

*Pie Jesu Domine,
Dona eis requiem.*

Asaru pilna būs tā diena,
Kad no pelniem augšāmcelsies
tiesājamais cilvēks.

Mīļais Jēzu, Kungs,
Dod viņiem mūžīgu mieru.

VII. OFFERTOIRE

*Domine Jesu Christe! Rex gloriae!
Libera animas omnium fidelium
Defunctorum de poenis.
Domine, libera eas de poenis inferni
Et de profundo lacu!
Libera eas,
Et sanctus Michael signifer
Repraesentet eas in lucem sanctam,
Quam semini ejus promisisti,
Domine Jesu Christe. Amen.*

Kungs Jēzu Kristu, godības Ķēniņ,
Atbrīvo visu mirušo
ticīgo dvēseles no elles mokām
un no dziļā bezdibeņa!
Atbrīvo viņas no lauvas rīkles,
Atbīvo viņus,
un lai svētais Mihaels
ieved tos svētajā gaismā,
ko Tu kādreiz apsolīji.
Kungs Jēzu Kristu. Āmen.

VIII. HOSTIAS

*Hostias et preces
Tibi laudis offerimus.
Suscipe pro animabus illis,
Quarum hodie memoriam facimus.*

Upurus un slavinājuma lūgšanas
Tev, Kungs, mēs nesam.
Pieņem tos par tām dvēselēm,
kuras mēs šodien pieminam.

IX. SANCTUS

*Sanctus, sanctus,
Sanctus, deus Sabaoth
Pleni sunt coeli et terra
Gloria tua.
Hosanna in excelsis.*

Svēts, svēts,
Svēts, debespulku Dievs
Debess un zeme ir
Tavas godības pilna.
Hosanna augstumos.

X. AGNUS DEI

*Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
Dona eis requiem sempiternam.*

*Te decet hymnus, Deus in Sion,
Et tibi reddetus votum
In Jerusalem.
Exaudi orationem meam,
Ad te omnis caro veniet.*

*Requiem aeternam dona defunctis,
Domine,
Et lux perpetua luceat eis,
Cum sanctis tuis in aeternum, Domine,
Quia pius es. Amen.*

Dieva jērs, kas nes pasaules grēkus,
dod viņiem mūžīgu mieru.

Tev pienākas slavas dziesmas, Dievs Ciānā,
Un Tev tiks dots svēts solījums
Jeruzālemē.
Uzklausī manu lūgšanu,
pie tevis nonāks ikviena miesa.

Mūžīgo mieru dod mirušajiem,
Kungs,
un mūžīgā gaisma lai atspīd viņiem.
kopā ar Taviem svētajiem mūžīgi, Kungs,
jo Tu esi žēlsirdīgs. Amen.

Endrū Steiplzs (*Andrew Staples*) tiek uzskatīts par vienu no savas paaudzes daudzpusīgākajiem tenoriem. Viņa radošā darbība ietver operu lomu atveidi un tenora solo partijas izvērstas formas lieldarbos, operas un citu skatuves darbu režiju, filmu veidošanu un fotogrāfiju.

Endrū Steiplzs regulāri uzstājas kopā ar tādiem diriģēšanas metriem, kā Sers Saimons Retls, Dāniels Hārdings, Emanuēla Heima, Endrū Deiviss, Esa-Peka Salonens, Janniks Nezē-Segēns, kā arī ar Berlīnes filharmoniķiem, Vīnes filharmoniķiem, Zviedrijas Radio orķestri, Bavārijas Radio simfonisko orķestri, Roterdamas filharmoniķiem, Parīzes orķestri, Londonas simfonisko orķestri, Filadelfijas orķestri un Skotijas kamerorķestri.

Endrū Steiplzs debitējis Londonas Koventgārdena Karaliskajā operā ar Fidelio, atgriezies tur ar lomu Riharda Štrausa operā *Capriccio* un Tamino lomu V. A. Mocarta operā "Burvju flauta", pēc kuras piedalījies operu "Katja Kabanova" un "Salome" uzvedumos. Kā solists Endrū Steiplzs dziedājis Ņujorkas Metropoles opernamā, Prāgas Nacionālajā teātrī, Briseles *La Monnaie*, Zalcburgas *Festspiele*, Hamburgas Valsts operā, Vīnes *Theater an der Wien*, Lucernas festivālā un Čikāgas Liriskajā operā.

Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris ir Latvijas kultūras pamatvērtība. Tas izveidots 1926. gadā kā Rīgas Radiofona orķestris, bet kopš 1990. gada orķestrim ir pašreizējais nosaukums.

2022. gada maijā par LNSO māksliniecisko vadītāju un galveno diriģentu kļuvis somu diriģents Tarmo Peltokoski, bet orķestra galvenā viesdiriģente ir Flandrijas simfoniskā orķestra galvenā diriģente, igauņiete Kristīna Poska. Pēdējās sezonās LNSO uzstājies Frankfurtes *Alte Oper*, Parīzes filharmonijā un Elizejas lauku teātrī, Eksanprovansas Lielajā teātrī un citās Eiropā nozīmīgās koncertzālēs. Orķestris piedalījies Rokdanteronas festivālā Francijā, Bratislavas festivālā Slovākijā, koncertējis Vācijā un Šveicē. Tepat Latvijā kopš 2015. gada vasaras Latvijas reģionālajās koncertzālēs risinās LNSO iniciētais festivāls draugiem un ģimenēm "LNSO vasarnīca".

LNSO darbība sešas reizes novērtēta ar Latvijas augstāko apbalvojumu klasiskās mūzikas jomā — Lielo Mūzikas balvu.

Orķestris RĪGA ir viens no Latvijas profesionālajiem orķestriem, kas koncertdarbībā iesaistījies jau kopš dibināšanas 1972. gadā. Orķestra RĪGA pamatreperetuāru veido gan oriģināli pušaminstrumentiem radītas partitūras, gan arī simfonisko darbu pārlikumi un aranžējumi pūtēju orķestrim. Piecdesmit pastāvēšanas gados Orķestris RĪGA izveidojies par spēcīgu un spilgtu mūziķu komandu, kuru kopš 2015. gada vada diriģents Valdis Butāns.

Par tradicionāli gaidītu notikumi kļuvis Orķestra RĪGA Pavasara festivāls *WINDSTREAM*, kas risinās no 2010. gada un guvis rīdzinieku lielu atzinību, savukārt 2016. gadā festivāla atklāšanas koncerts ieguva Lielās Mūzikas balvas Skatītāju simpātiju.

Viena no būtiskākajām šīs vienības darbības šķautnēm ir sadarbība ar latviešu komponistiem. Pēdējo gadu laikā orķestra rosināti tapuši vairāk nekā divi desmiti latviešu komponistu jaundarbu pūtēju orķestrim, ko radījuši gan jaunākās paaudzes skaņraži, gan arī vecmeistari. 2017. gadā par radošu un spožu darbību visas sezonas garumā Orķestris RĪGA saņēma Lielo Mūzikas balvu, bet 40. dzimšanas dienas Galā koncerts ieguva Latvijas Televīzijas gada balvu "Kilograms kultūras" 2012.

Valsts Akadēmiskais koris LATVIJA
www.koris.lv
www.sgmf.lv